

Vandringsguide Lilla Lövö runt

Så här fungerar det:

- Utmed leden finns stolpar med nummer
- I handledningen finns text till motsvarande nummer
- Kombinera texten med det du ser i verkligheten

Ha en bra dag i naturen önskar
personalen på Store Mosse Nationalpark

Om du inte vill behålla handledningen så var vänlig och lägg tillbaka den i
lådan till andra besökare, tack!

Lilla Lövö rundan

Leden är 6 km lång, över mossen och andra våta partier är den spångad. Beroende på väderleken rekommenderar vi vandringskängor eller gummistövlar. Det finns inga vindskydd utmed leden.

1 På järnvägsbron

Missne
(*Calla palustris*)

Klibbal
(*Alnus glutinosa*)

Gråal
(*Alnus incana*)

Innan du går upp för trappan, titta gärna i diket längs med järnvägen på östra sidan. Där växer det mängder av den vackra blomman Missne. Uppe på bron, skåda söderut och du ser de stora vidderna på Store Mosse.

Den taggiga silhuetten av lilla Lövö skymtar rakt söderut. Man kan även se att det är en typisk högmosse, mossen är högre på mitten och sluttar åt sidorna. De regelbundet återkommande dikena och torvgravarna efter torvbrytningen syns också väl. Det växer mycket björk utmed dikeskanterna.

Under torvepoken fanns här vid bron en torvströfabrik. Den hade eget stickspår och godstågen transporterade torvbalar ut i världen för export.

Österut, på andra sidan väg 151 finns en mosse, förr kallad SJ mossen. Här bröts bränsletorv för tågen under andra världskriget. Torv som används till bränsle är äldre, hårdare och mera packad, den ligger djupare ner än den lösare strötorven.

Har du tur kan du även få se kungsörn eller havsörn. Från november till mars sker matning av örnar i nationalparken. För mer information om utfordringen av örnar, fråga på naturum.

2 Hädinge Torvströfabrik

Stengrunden är kvar efter den gamla fabriken. Hädinge torvströfabrik startade 1906 och efter branden 1967 lades verksamheten ner.

På 50 talet fanns ca 500 torvlador i området och ett 30 tal torvströffare var anställda under säsongen.

Torven bröts på sommaren. Den stackades upp för torkning i långa travar. Torven kördes senare in i torkladorna där torkningen fortsatte. Den torkade torven fördes senare till fabriken på vagnar som gick på räls, för rivning och maskinell packning i balar.

Årsproduktionen var 70 000 balar. Torven användes främst till strö för boskap och till jordförbättringsmedel.

Området vid den gamla fabriken är näringsrikt. Där växer nässlor, al, björk, gran och frodigt gräs. Det kan bero på bättre markförhållande från första början. Dessutom har alen den egenheten att den producerar sitt eget kväve med rötterna. Alen är så kväverik att den fäller sina löv gröna. Det innebär att kvävet i bladen kommer marken och resten av växtligheten tillgodo. Det finns två sorters al, Klibbal och Gråal. Titta på bladen så ser du skillnaden. Klibbalens blad är rundare och urnypta i toppen jämfört med gråalen som har spetsiga blad. I dessa trakter växer nästan enbart klibbal. Gråalen finns längre norrut.

Veden från alträdet är mjukt och lättbearbetat. Det har använts som träskobottnar och till möbler. Det är också motståndskraftigt mot röta. Trots att alen är ett lövträd så har trädet kottar.

När vi nu fortsätter längs leden kommer växtligheten att förändras dramatiskt. Det är mest björk och tall till att börja med när vi vandrar längs torvgravarna.

3

Kråkbär
(*Empetrum nigrum*)

Blodrot
(*Potentilla erecta*)

Rosling
(*Andromeda polifolia*)

På marken längs leden växer lingon, blåbär, odon, kråkbär, hjortron, rosling, tranbär, blodrot, ljung och renlav.

I de blöta torvgravarna och diken växer flytvitmossan. Runtom ser vi tuvullens och ängsullens vita fluffiga dun. Skillnaden mellan tuvull och ängsull är att tuvull har endast en blomma på stängeln medan ängsull har flera.

Flaskstarr
(*Carex rostrata*)

Tuvull
(*Eriophorum vaginatum*)

Grönbenan
(*Tringa glareola*)
Foto: Lars Pettersson

Flaskstarr är en av de starrarter som har störst honax, och de tätt sittande fruktgömmena ger axen ett majscolvslíkt utseende. Den växer i alla slags fuktiga miljöer, som myrar, diken och stränder och är en av de arter som kan förekomma talríkt även i de allra näringsfattigaste miljöerna.

Tuvull är ett tätt tuvat halvgräs med ett ensamt toppställt ax. Axet har rent vit ull och axfjällen är hinnartade, gråaktiga och genomskinliga. Det är en av de vanligaste arterna i släktet. Den växer oftast i vitmossa i näringsfattiga myrar. Arten dominerar ofta markvegetationen på mossar.

Grönbenan häckar i detta område. Den har gröna ben precis som namnet skvallrar om. Det är en vadarfågel som när den har ungar ofta sitter på en gren, håller utkik och låter höra sitt varningslåte. Det är en karaktärsfågel för Store Mosse nationalpark, och man räknar med att arten funnits på plats ända sedan slutet på sista istiden för 14 000 år sedan. Grönbenan lägger sina fyra ägg i slutet på maj, och bägge könen ruvar under 22-23 dagar. Några dagar efter kläckningen lämnar honan familjen och drar till vinterkvarteren i tropiska Västafrika. Hanen stannar och sköter hushållet tills ungarna är flygfärdiga efter en månad.

5 Stigskälet

Vitag
(*Rhynchospora alba*)

Tuvsäv
(*Trichophorum cespitosum*)

Vitag är ett lågväxt, löst tuvat, flerårigt halvgräs. De spensliga stråna blir upp till fyra decimeter höga. Bladen är smala, blågröna och rännformiga. Axsamlingen är vitaktig och består av mellan fem och tjugo ax. Efter blomningen blir axen ljusbruna.

Vitag växer i de blötaste partierna och ger karaktär under sensommaren med sina små vita blommor. Vitag är typisk för den näringsfattiga högmossen, där växtligheten har tappat kontakten med det näringsrikare grundvattnet och endast har att förlita sig på regnvatten och snö.

Tuvsäv är ett vanligen lågväxt, tätt tuvat halvgräs som ofta växer i större grupper. Stråna är trinda och släta. Axet sitter ensamt i stråtoppen, det är litet och har mellan tre och tjugo blommor. Tuvsäven är större än vitag och det mest typiska gräset på mosseplanet. Tuvsäv växer på fuktiga, kalkfattiga marker i nästan hela landet.

Här börjar den ”riktiga” opåverkade högmossen. Lägg märke till den kupade horisontlinjen. Vi fortsätter nu rakt ut på högmossen bort mot lilla Lövö. Torvdjupet till fast sandbotten är ca 5 meter hela vägen till Lilla Lövö, (så håll dig på plankorna). En högmosse bildas genom att vitmossan inte förmultnar utan lagras, lager på lager.

När marken är utan syre, har lågt Ph och är mättad av vatten kan inte döda växter och växtdelar förmultna normalt. De flesta mikroorganismer som lever av döda växtdelar och bryter ner dem till jord kan inte leva utan syre. Andra mikroorganismer som klarar sig utan syre fortsätter nedbrytningen även i denna miljö, men det går så långsamt att avlagringen av torv kan fortsätta.

6

Dvärgbjörk
(*Betula nana*)

Glasbjörk
(*Betula pubescens*)

Martall (*Pinus sylvestris*)

Dvärgbjörk med sina små runda gröna blad är lätt att känna igen, det är en typisk fjällväxt, men förekommer sällsynt på myrar ända ner i Skåne. På Store Mosse är dvärgbjörk ganska vanlig. Här längs leden till Lilla Lövö finns utmärkta möjligheter att studera dvärgbjörken.

Norrut växer dvärgbjörk både på myrmarker och på rishedar, medan de sydsvenska dvärgbjörkarna finns på fuktiga myrar. Dvärgbjörk var en av de första växterna som tillsammans med andra arktiska arter vandrade in i Sverige efter istiden.

Glasbjörk finns i hela landet, företrädesvis vid myrar, kärr och i sjökanter. Det är ett träd med smal krona och vit bark, ofta vitare och slätare än hos vårtbjörk, men som äldre, ofta uppsprucken och mörk. Unga träd har brunglänsande bark.

Vårtbjörk är ett träd som kan bli upp till 25 meter högt, kronan är smal och grenarna är ofta hängande. Barken är vit, som äldre ofta uppsprucken och mörk nertill. Unga träd har däremot brunglänsande bark.

Martall De små martallarna som kan vara upp mot 100 år gamla är spridda över mosseplanet. På grund av den näringsfattiga mossen växer träden extremt långsamt och förblir väldigt små. Att det skiljer i storlek på tallarna kan bero på att näringstillförseln kan variera, beroende på var de växer.

7

Flytvitmossa
(*Sphagnum cuspidatum*)

Praktvitmossa
(*Sphagnum magellanicum*)

Rostvitmossa
(*Sphagnum fuscum*)

Rubinvitmossa
(*Sphagnum rubellum*)

Växtligheten ute på högmossen består mest av olika vitmossor. I de blötaste höljorna växer den gröna **flytvitmossan** i vattnet. Vid tuvorna, som kan vara ökentorra på översta delen, växer **rostvitmossa**, **praktvitmossa** och **rubinvitmossa**.

Praktvitmossan är den i särklass vanligaste vitmossan i nationalparken. Den är grov och kraftig och färgen varierar från gulbrun till röd och grönaktig. Rostvitmossan är lite spädare och mer rostfärgad. Rubinvitmossan är liten och späd, ofta starkt rödfärgad.

Man har funnit upp mot 20 olika arter av vitmossa i Store Mosse nationalpark. Det finns ett 40 tal arter i Sverige.

8

Grå renlav
(*Cladina rangiferina*)

Ljung
(*Calluna vulgaris*)

Tranbär
(*Vaccinium oxycoccos*)

På de torraste delarna av tuvorna växer renlav och ljung. När man kommer närmare Lilla Lövä växer det även klockljung vid sidan av leden.

Renlav är precis som det låter renarnas mat. Renlaven växer på de torraste markerna och på de torraste tuvorna i den blötaste mosse. Grå renlav har ett buskigt växtsätt precis som övriga renlavar, men har till skillnad från många övriga en tydlig huvudstam med relativt få förgreningar i våningar som motsvarar ett års tillväxt. Typiskt är också att alla smågrenar böjer sig åt samma håll, och så den grå färgen.

9

Ljungpipare (*Pluvialis apricaria*)

Foto: Lars Pettersson

De fåglar man brukar se längs denna sträcka är ängsfiplärka, grönbena, och den ständigt pipande ljungpiparen. Hörs den så stanna till och sök av, den brukar stå på någon tuva i närheten. Storspov kan också visa sig emellanåt. Under sommarkvällarna kan man här få höra dvärgbeckasin och småspov spela. Göken är också vanlig i detta område.

10

Sileshår (*Drosera*)

Klockljung (*Erica tetralix*)

Storsileshår, småsileshår och rundsileshår, Store Mosses insektsfångande växter, finns det gott om längs leden och i hela parken.

De är rödaktiga till färgen och har spröt på sina blommor som lockar till sig insekter. Insekterna fastnar på spröten och växten tillgodogör sig näringen.

11 Lilla Lövö, Laggen

Vattenklöver
(*Menyanthes trifoliata*)

Pors (*Myrica gale*)

När vi närmar oss lilla Lövö börjar vegetationen tättna. Björk och tall har plötsligt blivit högre. Det beror på att alldeles innan vi går upp på fastmarken på lilla Lövö, passerar vi ett blött kärr. Denna sorts kärr, belägen mellan fastmark och mosse kallas för lagg, och den tar emot näringsrikt ytvatten från lilla Lövö. Växtligheten i mosskanten kan tillgodogöra sig denna näring, och därför är tallarna större i kanten av laggen och minskar i storlek ju längre ut från laggen de växer. I laggen växer bland annat vattenklöver och flaskstarr. I fastmarkskanten växer pors.

12 Gudrunrummet

Granbarkborre
(*Ips typographus*)

Större hackspett
(*Dendrocopus major*)
Foto: Lars Pettersson

Örnbräken
(*Pteridium aquilinum*)

När vi kommer iland på lilla Lövö blir vegetationen helt annorlunda igen. Lilla Lövö är en moränkulle med näringsrik mark. Gran och tall växer sig stora. Detta lockar även till sig ett annat djurliv. Hackspettar, mesar och andra småfåglar trivs. Stormen Gudrun skapade ett stort vindfälle här och träden ligger omkullvräkt. Dessa kommer att ligga kvar då det är positivt för den biologiska mångfalden. Här trivs ett stort antal olika insektsarter vilket i sin tur attraherar fåglar och andra djur som äter insekter. Det är också bra för svampar och olika sorters lav som behöver död ved i olika nedbrytningsstadier för sin existens.

13

Klippan består av bergarten metabasit, som är en omvandlad bergart, en grönsten, vars pH-värde är basiskt. Känn på en sten. Den känns ovanligt tung jämfört med vanlig granit. I övrigt består Lilla Lövö mest av morän och smålandsgranit.

När vi närmar oss slutet på lilla Lövö finner vi ett berg i dagern med en liten rastplats, med fin utsikt. Observera att eldning är förbjuden.

Rocknarna

Efter lilla Lövö går leden genom en tallmyr för att ansluta till den stora sandås (rockne) som leder tillbaka mot Kittlakull. Rocknarna bildades för ca 12 000 år sedan av vinden då botten sanden från Fornbolmen blåste samman efter att sjön torkat ut. Titta i rotvältorna, eller skrapa med foten på stigen så kommer sanden fram. Det är en väldigt speciell kornstorlek på flygsanden som rocknarna består av.

Växtligheten här består mest av tallskog som kan vara väldigt gammal. En del lövträd finns, en och annan gran har etablerat sig. Där leden kommer upp på rocknen är tallarna jämnstora. Det beror på att skog avverkats på 1940 och 50 talet och ny skog har vuxit upp.

Spillkråka

(*Dryocopus martius*)

Foto: Lars Pettersson

Här börjar gammelskogen, det är orörd skog, sedan flera generationer med en god blandning av gamla och unga träd. Spillkråkan avslöjar sin närvaro här genom de hackade hålen nära marken i gamla träd. Lingon, blåbär och svamp finns det gott om vid gynnsamma år.

Detta är leden från Lövä, (ett torpställe söderut) upp till Kävsjö. Här har människor vandrat i generationer och rocknen har förmodligen sett ungefär likadan ut de senaste tusen åren med den skillnaden att mosseplanet förr låg betydligt lägre än idag. Man räknar med att de senaste 1000 åren har mossen vuxit nästan två meter i höjd. Det är främst praktvitmossan som stått för den tillväxten.

Det är bra utsikt åt bägge håll ut över mosseplanet och det finns hyggliga chanser att se älg och rådjur.

Vid slutet av rocknen tar leden av mot höger. Vi korsar diket och återkommer till stigskälet, där tar vi vänster och återvänder till parkeringen.